

Téma ženské emancipace v románu *Pacientka dra Hegla* (1931)

Dr. phil. Jana Marková, Westfälische Wilhelms-Universität Münster

jmarkova@uni-muenster.de

Próza Marie Pujmanové *Pacientka dra Hegla* z roku 1931 bývá často pojednávána jako psychologický román o dospívání a zrání mladé ženy. Stejnou měrou ho lze ovšem považovat také za román časový v tom smyslu, že text zobrazuje a hodnotí soudobé „moderní“ uvažování o mezilidských (zejména partnerských) vztazích. Jako nanejvýš aktuální se musel tehdejší čtenářkám a čtenářům jevit hlavně požadavek věčnosti a racionality ve vztazích, kterým se hlavní ženské postavy (mladistvá Karla a zralá paní Heglová) pokouší řídit. I mužské postavy (doktor Hegel, mladý Jára) mohly být vnímány jako dobové typy, vyjevující různé mužské reakce na snahu žen změnit své dosavadní životní role a koncepty vztahů. Původní publikace textu jako románu na pokračování v ženském kulturním časopise *Eva* jakož i jeho celková kompozice významně nahrávaly podvojnému čtení: Čtenářky měly na jednu stranu možnost ponořit se do vnitřního života jim podobné hrdinky a spoluprožívat s ní její konflikty. Na druhou stranu románový text i kontext „pokrokového“ časopisu pro vzdělané publikum podněcovaly ke kritickému odstupu a k zamyšlení nad tím, nakolik jsou soudobé vztahové a životní ideály skutečně emancipační.

Ve svém příspěvku bych chtěla analyzovat výše zmíněné časové aspekty románu. Pokusím se ukázat, že próza živým a nejednoznačným způsobem reaguje na dobové diskuze o ženské emancipaci a vztazích mezi pohlavími, potažmo na reálné společenské změny, které tyto diskuze působily. Ukotvení románu v tehdejších diskurzích se zřetelně vyjeví, čteme-li román souběžně s dalšími texty z téže doby. Tento čtenářský kontext bych chtěla zprostředkovat srovnáním románu s vybranými fejetonistickými texty (od Marie Pujmanové, ale i Marie Fantové a Mileny Jesenské), jakož i srovnáním s německým románem *Gilgi, eine von uns* (Irmgard Keun, 1931). Pozoruhodné je, že zmíněný román zcela nezávisle na Pujmanové rozvíjí v mnoha ohledech identický příběh a pracuje přitom s podobnými narativními prostředky (např. napětí mezi individualizací a stereotypizací postav). Moje analýza bude směřovat k tezi, že za klíčový moment ženské emancipace byla nejen v románu *Pacientka dra Hegla*, ale i v mnoha dalších textech považována redefinice vztahu mezi mužem a ženou, od které se zároveň odvíjela redefinice ženského životního poslání. Texty o ženské emancipaci se tak často současně týkají tématu zraňujících a ztroskotaných vztahů. Jednostranné zaměření vyprávění na city a vztahy není jen literární hrou se znaky kýčovitých „románů pro ženy“, ale je zároveň závažným myšlenkovým experimentem, hledajícím nové vzory jednání a prožívání.

Literatura:

Barndt, Kerstin (2008): „Eine von uns? Irmgard Keuns Leserinnen und das Melodramatische“. In: Fährnders, Walter/Karrenbrock, Helga: *Autorinnen der Weimarer Republik*. Bielefeld: Aisthesis-Verlag. 137–162.

Heczková, Libuše (2014): „Účast“. In: Papoušek, Vladimír a kol.: *Dějiny nové moderny 2. Česká literatura v letech 1924–1934*. Praha: Academia. 298–300.

Hemelíková, Blanka (2009): „Pacientka dr. Hegla ve veselém plážovém kompletu (Časopis *Eva* na pozadí

populárních časopisů pro ženy“. In: *Bohemica Olomucensia* 2/2009, 108–114.

Keun, Irmgard (2017 [1931]): „Gilgi, eine von uns“. In: Keun, Irmgard: *Texte aus der Weimarer Republik: 1931–1933*. Göttingen: Wallstein.

Králíková, Andrea: *Marie Pujmanová: Patientka doktora Hegla (1931)*. Online-publikace: <https://www.kniznice.cz/component/k2/357>

Kupková, Marika (2006): „*Mně je tě líto, že jsi muž!*“ Typizace svobodné matky v českém hraném filmu meziválečné a protektorátní éry“. In: Hanáková Petra: *V bludném kruhu*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON. 237–248.

Lickhardt, Maren (2008): *Irmgard Keuns Romane der Weimarer Republik als moderne Diskursromane*. Heidelberg: Universitätsverlag Winter.

Lukešová, Marie/Lukeš, Emil (2012): „Komentář“. In: Pujmanová, Marie: *Pod křídly/Pacientka doktora Hegla/Předtucha*. Brno: Host. 297–337.

Pujmanová, Marie (2012 [1931]): „Pacientka doktora Hegla“. In: Pujmanová, Marie: *Pod křídly/Pacientka doktora Hegla/Předtucha*. Brno: Host. 109–213.